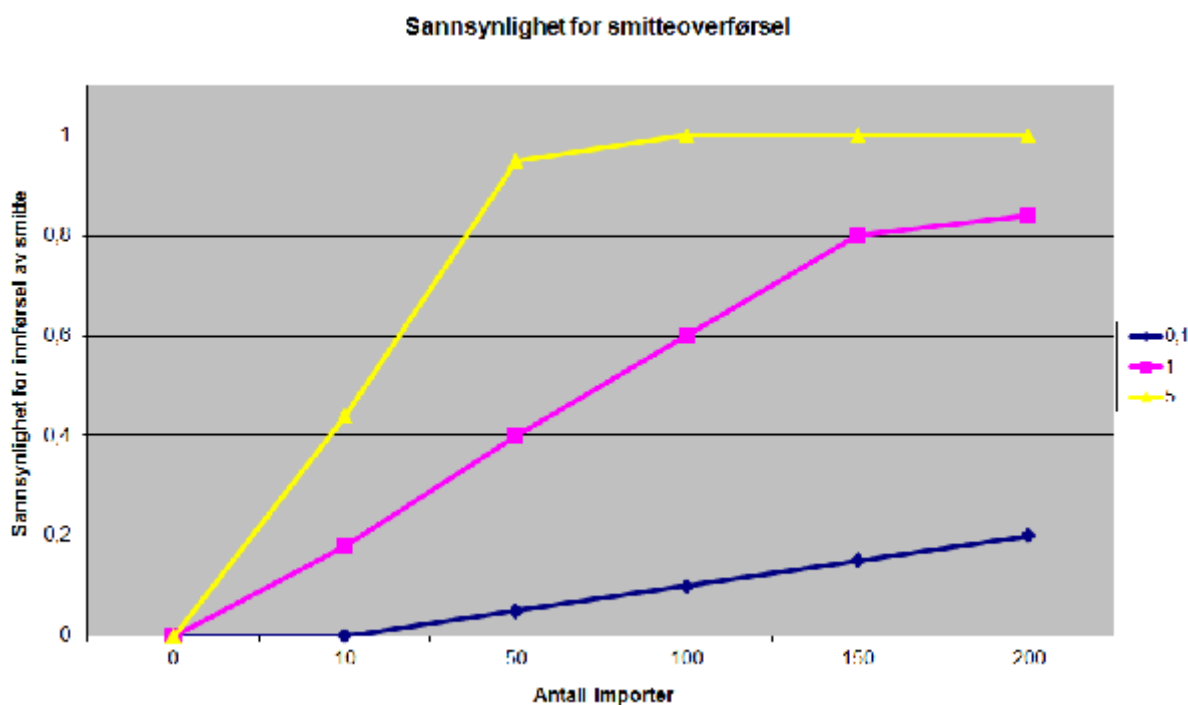

Vedlegg til høring av forordning (EU) 2020/688 om forflytning av landdyr - Konsekvensutredning husdyr

Økonomiske og administrative konsekvenser

Norge har en spesielt god dyrehelse sammenlignet med de fleste andre land. All forflytning av dyr og produkter fra dyr, representerer en risiko for å introdusere sykdommer vi i dag er fri for. Den største risikoen er knyttet til handel med levende dyr. Det er en klar sammenheng mellom prevalensen av en sykdom og antallet levende dyr som innføres til et land, (prevalens er tallet på dyr som har en viss sykdom i en gitt dyrepopulasjon på et gitt tidspunkt).

Figuren viser sammenhenger mellom prevalens, på nivåene 0,1 (blå), 1 (fiolett) og 5 % (gul) i forhold til risikoen knyttet til introduksjon av en sykdom, i forhold til antallet dyr som forflyttes.

Det er også viktig å understreke at handel med levende dyr fra EU til Norge er meget liten. Det er flere årsaker til dette. En viktig årsak er at jordbruk ikke er en del av EØS-avtalen og livdyrhandel er tariffbelagt. I perioden fra Veterinæravtalen ble innført i 1998 til og med 2018 er det innført 250 storfe, 117 svin, 623 småfe og 201 kameldyr, (tall fra KOORIMPS årsmeldinger). Slaktedyr har aldri vært innført til Norge fra EU.

Faren knyttet til forflytning av levende dyr står også sentralt i EUs nye regelverk for dyrehelse. Helsestatusen i EUs 28 medlemsland er forskjellig og det er derfor et behov for å ha kontroll på de dyrene og produktene som forflyttes, med tanke på overføring av smittsomme sykdommer.

EUs listeførte sykdommer er kategorisert i 5 kategorier. Kategori A-sykdommer er sykdommer som ikke skal forekomme i unionen og her er kravene strenge. For kategori B- og C-sykdommer kan hele land eller en del av et land ha fristatus. I tillegg kan enkelte besetninger også ha fristatus etter spesielle regler, selv om landet eller sonen de befinner seg i ikke har fristatus. Dette er strengt regulert, og detaljerte krav er å finne i anneksene til den delegerte rettsakten.

Kategori D-sykdommer er sykdommer hvor det kan stilles handelskrav, noe som også til dels reguleres i den delegerte rettsakten.

Et positivt element i det nye regelverket er at man i større grad enn i dagens regelverk knytter dokumentasjon av frihet for en sykdom, ikke bare på fravær av kliniske tegn på sykdommen, men på testing i forhold til angitte tidsperioder. Allikevel er det viktig å understreke at testing aldri vil være en 100 % beskyttelse mot å få inn smittestoff.

Det kan være på sin plass å komme med en generell bemerkning med tanke på forflytning av levende dyr fra et helt land eller del av et land med fristatus. Dette vil gi en større sikkerhet enn forflytning av dyr fra en besetning med fristatus. Regelverket gir detaljerte føringer for testregimer på besetningsnivå, men slike testregimer vil alltid være sårbare for f.eks. dårlig biosikkerhet i besetning, mangelfull gjennomføring av prøvetaking og analyser av prøver.

Under vil vi gå gjennom konsekvensene av endringer av dyrehelsekravene ved flytting av de forskjellige dyreartene.

Storfe

Norge har i perioden 1998 til og med 2018 innført 250 levende storfe. Det meste dreier seg om kjøttfe. Dette er dyr som går inn i vanlige produksjonsbesetninger.

Det innføres handelskrav for sykdommene Surra (*Trypanosoma Evansi*) og Epizootisk hemoragisk sykdom, EHD, (*Rheoviridae*). EHD er kategorisert som en A-sykdom, Surra som en kategori D-sykdom.

Surra kan forekomme hos flere dyrearter og storfe er en av dyreartene som kan utvikle klinisk sykdom. Sykdommen forekommer ikke i EU, men i land i Sør-Amerika, Asia og Nord-Afrika. Når det gjelder krav til besetninger hvor innførte dyr kommer fra, så skal sykdommen ikke ha forekommet i de siste 30 dagene, inkludert spesielle krav hvis sykdommen har vært i besetningen i løpet av de siste 2 årene.

EHD er den sykdom som opprinnelig finnes hos ville hjortedyr i USA og som skaper problemer for husdyr i de områdene sykdommen forekommer. Sykdommen er aldri påvist i EU. Når det gjelder krav til besetninger hvor innførte dyr kommer fra så skal sykdommen ikke ha forekommet i en radius på 150 km rundt besetningen i de siste 2 årene.

Begge sykdommene er listeført hos Verdens Dyrehelse Organisasjon (OIE).

Det at regelverket omfatter krav til disse sykdommene ved forflytning av dyr er en fordel, men dette er neppe sykdommer som representerer noen stor fare for Norge.

Sykdommen Bovin Virus Diare, BVD, (*Flaviviridae*) er i det nye regelverket blitt en listeført sykdom i kategori C. Norge har vært fri for denne sykdommen siden 2005, etter gjennomføringen av et bekjempelsesprogram initiert av næringen. Det medfører at Norge kan søke om fristatus og dermed stille strenge krav ved innføring av levende dyr.

Den anslåtte gevinsten for utryddelsen av sykdommen fra 2005 frem til i dag ligger på rundt 1 milliard kroner i reduserte produksjonskostnader. Det er for Norge positivt at sykdommen er listeført og at det kan søkes om fristatus. Det vil redusere risikoen for å reintrodusere sykdommen til landet.

Sykdommen Enzootisk bovine leukose, EBL, (*Retroviridae*) er i det nye regelverket blitt en listeført sykdom i kategori C. Norge har vært fri for denne sykdommen siden 1997. Vi har fristatus for sykdommen i dag. Denne fristatusen vil bli videreført og dermed kan vi stille

strengt krav ved innføring av levende dyr. Regelverket stiller krav om at innførte storfe bare skal komme fra besetninger i land eller soner med fristatus for EBL. Dette vil gi en økt sikkerhet for ikke å importere smitte. Regelverket gir også mulighet til å innføre dyr fra land eller soner uten fristatus på spesielle vilkår. Som nevnt innledningsvis kan det være knyttet usikkerhet til et slikt testregime.

Sykdommen Infeksiøs bovin rhinotrakeitt og Infeksiøs pustuløs vulvovagenitt, IBR/IPV, (*Herpesviridae*) er i det nye regelverket blitt en listeført sykdom i kategori C. Norge har vært fri for denne sykdommen siden 1992. Vi har fristatus for sykdommen i dag. Denne fristatusen vil bli videreført og dermed kan vi stille strengt krav ved innføring av levende dyr. Regelverket stiller krav om at innførte storfe bare skal komme fra besetninger i land eller soner med fristatus for IBR/IPV. Dette vil gi en økt sikkerhet for ikke å importere smitte. Regelverket gir også mulighet til å innføre dyr fra land eller soner uten fristatus på spesielle vilkår. Som nevnt innledningsvis kan det være knyttet usikkerhet til et slikt testregime.

Sykdommen Tuberkulose, (Tuberculosis complex: *Mycobacterium bovis*, *Mycobacterium caprae* og *Mycobacterium tuberculosis*) er i det nye regelverket blitt listeført i kategori B. Norge har vært fri siden 1986. Det nye regelverket er en innskjerping. For det første har man innført begrepet Tuberculosis complex, som omfatter flere typer tuberkulose bakterier og i tillegg er det innført testkrav også for dyr som kommer fra land eller soner som har godkjente overvåkingsprogrammer. Det er også innført handelskrav for hjortedyr og kameldyr. Alle disse tiltakene vil gi en større sikkerhet ved innføring av levende dyr.

Sykdommen Brucellose, (*Brucella abortus*, *Brucella melitensis* og *Brucella suis*) er i det nye regelverket blitt listeført i kategori B for storfe. Norge har vært fritt siden 1953 og har fristatus for sykdommen i dag. Denne fristatusen vil bli videreført. Det nye regelverket er en innskjerping. Tidligere har fristatus bare omfattet *Brucella abortus*, nå er også *Brucella melitensis* og *Brucella suis* inkludert. I tillegg er det innført testkrav også for dyr som kommer fra land eller soner som har godkjente overvåkingsprogrammer. Disse tiltakene vil gi en større sikkerhet ved innføring av levende dyr.

I tillegg til de nevnte sykdommene stiller også regelverket krav til at besetninger som omsetter dyr til andre land i EU skal ha vært fri for Rabies, en kategori B sykdom, i de siste 30 dagene før forsendelse. For miltbrann er dette tidsrommet satt til 15 dager.

Selv om det stilles krav for en rekke sykdommer hos storfe og regelverket er innskjerpet, er innføring av levende storfe fra EU forbundet med en fare for introduksjon av smittsomme sykdommer. Sykdommer Norge er fri for, har en lav forekomst av eller aktivt bekjemper. Et godt eksempel på det siste er paratuberkulose hvor Norge har god kontroll. Sykdommen er satt i kategori E i EUs nye regelverk, som betyr at sykdommen skal overvåkes. Dette medfører ikke at hver medlemsstat i EU vil ha en god oversikt over status for paratuberkulose hverken nasjonalt eller på besetningsnivå. Innførsel av levende dyr vil derfor representere en risiko. Et annet eksempel er *Mycoplasma bovis* som har fått betydelig oppmerksomhet etter at den ble introdusert til New Zealand i 2018. Landet har laget et bekjempelsesprogram for sykdommen. I Norge er denne sykdommen aldri påvist, og det er fra 2020 laget et overvåkingsprogram for sykdommen. *Mycoplasma bovis* er ikke listeført i EU.

Svin

Norge har i perioden 1998 til og med 2018 innført 117 levende gris. Dette dreier seg stort sett om avlsgris som er importert under svært strenge betingelser.

Sykdommen Pseudorabies eller Aujeszky's disease (*Herpesviridae*) er i det nye regelverket blitt en listeført sykdom i kategori C. Denne sykdommen er aldri påvist i Norge. Vi har

fristatus for sykdommen i dag. Denne fristatusen vil bli videreført og dermed kan vi stille strenge krav ved innføring av levende dyr. Regelverket stiller krav om at innførte svin bare skal komme fra besetninger i land eller soner med fristatus for Aujeszky's disease. Dette vil gi en økt sikkerhet for ikke å importere smitte. Regelverket gir også mulighet til å innføre dyr fra land eller soner uten fristatus på spesielle vilkår. Som nevnt innledningsvis kan det være knyttet usikkerhet til et slikt testregime.

Sykdommen Brucellose, (*Brucella abortus*, *Brucella melitensis* og *Brucella suis*) er i det nye regelverket blitt listeført i kategori D for svin. Det vil si at det stilles handelskrav ved forflytning. Brucellose hos svin er aldri påvist i Norge. Det nye regelverket er en innskjerping. Det stilles krav til testing av Brucellose ved handel. I tillegg skal besetningen det flyttes dyr fra ikke ha påvist sykdommen de siste 42 dagene. Hvis det har vært påvisning i de siste 12 månedene stilles det ekstra krav. Dyr som skal forflyttes må også testes individuelt.

Porcint respiratorisk og reproduksjonssyndrom PRRS, (*Arteriviridae*) er i det nye regelverket blitt listeført i kategori D. Det vil si at det stilles handelskrav ved forflytning. PRRS har aldri vært påvist i Norge. Det nye regelverket gir ingen detaljerte føringer for hvilke handelskrav som stilles til denne sykdommen.

Sykdommen Smittsomt blæreutslett, Swine vesicular disease, (*Picornaviridae*) er ikke listeført i EUs nye dyrehelseregelverk, slik sykdommen var tidligere. Det siste utbruddet i EU var i Italia i perioden 1992-1993. Sykdommen skal nå være utryddet. Sykdommen er listeført hos OIE. Norge er fri for denne sykdommen.

For sykdommer som rabies og miltbrann, neppe de mest aktuelle sykdommene for svin, stilles det krav om at disse sykdommene ikke skal ha forekommet i besetningen det flyttes dyr fra, i henholdsvis 30 og 15 dager.

Når det gjelder forflytning av svin er det viktig å understreke at svinehelsen i Norge er på et meget høyt nivå. Vi har i tillegg til EUs listeførte sykdommer kontroll på sykdommer som ondartet smittsom griselammelse, smittsom gastroneiteritt (TGE), svineinfluensa, (med unntak av A(H1N1)pdm09), porcint epidemisk diare, dyreassosiert MRSA og Mycoplasma hyopneumonie. Dette i tillegg til at vi fortsatt ønsker å ha kontroll på Smittsomt blæreutslett, gir Norge et meget godt utgangspunkt for salg av genetikk til andre land.

Småfe

Norge har i perioden 1998 til og med 2018 innført 333 levende sau og 290 levende geiter. Det innføres sau med jevne mellomrom, mens det ikke har vært innført geit de siste 10 årene.

I det nye regelverket er det innført strengere krav for en rekke sykdommer, som epizootisk hemoragisk sjukdom i området rundt virksomhetsstedet, Surra, tuberkulose og Brucellose. Vi har en utfordring i forhold til Brucellose. Vi har per i dag ikke fristatus for denne sykdommen hos småfe. Mattilsynet arbeider med å få fristatusen på plass før EUs nye regelverk trer i kraft. Norge har aldri påvist brucellose hos småfe og vi har hatt et overvåkingsprogram siden 2004.

Norge kan med det nye regelverket ikke stille krav til en rekke sykdommer som aldri er påvist her i landet eller hvor det kjøres nasjonale bekjempelsesprogrammer, enten i regi av det offentlige eller næringen. Dette gjelder for sykdommene smittsom agalakti hos sau og geit, paratuberkulose, byllesjuka, lungeadenomatose, mædi-visna, caprin artritt og encefalitt hos sau og geit, Border disease, enzootisk abort hos søye og fotråte. Med unntak av paratuberkulose, som er satt i kategori E i det nye regelverket, er de andre sykdommene ikke listeførte i EU.

Produksjon av lamme- og sauekjøtt er en relativt stor husdyrproduksjon i Norge med rundt 14 000 besetninger med 940 000 vinterfødte sauer og 1,35 millioner slakt i året. Besetningene er relativt små og det er mer kontakt mellom besetningene gjennom livdyrslag, fellesbeiter og avlsarbeid enn i andre norske husdyrproduksjoner. Ved introduksjon av en sykdom er det derfor et ganske stort spredningspotensial. Ondartet fotråte er et godt eksempel på akkurat dette. Sykdommen ble høyst sannsynlig introdusert gjennom innførsel av levende sau og spredde seg til store deler av Sør-Norge, før et bekjempelsesprogram i regi av næringen ble startet opp. Kostandene for bekjempelsen var 50 millioner kroner.

Produksjon av geitemelk er en liten produksjon i Norge. Denne produksjonen har tradisjonelt slitt med en rekke sykdomsproblemer. Næringen har gjennomført prosjektet Friskere geiter som har fått kontroll på sykdommer som paratuberkulose, caprin artritt og encefalitt og byllesjuka. Dette har medført friskere dyr, høyere produksjon og bedre kvalitet.

I likhet med andre norske husdyrproduksjoner er dyrehelsen hos småfe i Norge på et høyt nivå. Etter gjennomføringen av prosjektet Friskere Geiter har også norsk geitemelk produksjon kommet på et helsenivå som kan måle seg med de andre norske husdyrproduksjonene. Vi kan fastslå at antallet listeførte sykdommer som omfatter småfe i EUs nye regelverk er mangelfullt i forhold til den helsestatusen vi har her i landet i dag. For å skjerme Norge for å introdusere smittsomme sykdommer hos småfe vil strenge tiltak være nødvendig.

Hest

Forflytningen av hest mellom Norge og EU er relativt omfattende. Dette skjer uten noen form for isolering, bare basert på hestepass, som gir opplysninger om vaksinasjon- og helsestatus hos hesten. Det er vanskelig å se at EUs nye regelverk vil medføre noen stor forskjell. Noen endringer omfatter mer eksotiske sykdommer, som ikke forekommer i EU og hvor dermed faren for introduksjon ikke er stor.

Norge har noen sykdommer som er underlagt nasjonal myndighetskontroll, som ikke er listeført i EU. Dette gjelder kverke, godartet beskjelersyke, hesteinfluensa og virusabort. Det er spesielt kverke som er et problem i denne sammenheng. Utbrudd av denne sykdommen forekommer hvert år og skaper både problemer for hesteeiere og forvaltningen. Det prøves nå ut en vaksine for denne sykdommen, noe som forhåpentligvis vil kunne løse problemet på sikt.

Kamelider og hjortedyr

Introduksjonen av kameldyr til Norge har skjedd i de siste 8 årene. I fra 2012 til og med 2018 er det innført 210 kameldyr (alpakka og lama) til landet. Disse dyrene kommer fra EU land, men kan være født i tredjeland som New Zealand og Sør-Amerika.

Produksjonen er liten og vil neppe bli stor. Et av problemene knyttet til kameldyr er at de kan overføre sykdommer til storfe og småfe. Det gjelder f.eks. sykdommer som tuberkulose, brucellose, paratuberkulose og saueskabb. I EUs nye regelverk er det innført strengere krav spesielt for tuberkulose, noe som er positivt. Det vil allikevel være viktig å ha god kontroll på innførselen av levende kameldyr også i fremtiden.

Oppdrett av hjort i Norge har et visst omfang. Det skal til sammen være rundt 80 oppdrettere, men antall dyr i hvert oppdrett og produksjonen er lav. Norsk hjorteoppdrett baserer seg på innfanget norsk hjort. Det finnes oppdrett av dåhjort i Norge. Den arten er ikke naturlig forekommende i Norge, men er innført for mange år siden. I dagens situasjon med skrantesjuka er det lite aktuelt å innføre hjortedyr til Norge.

Andre hov- og klauvdyr

Her snakker vi i hovedsak om dyr til dyreparker. Smittefaren fra dyreparker til husdyrproduksjonen er liten. Regelverket er skjerpet med tanke på kontroll av tuberkulose og brucellose. Det er i utgangspunktet positivt.

Fjørfe og rugeegg

Norge har for mange år siden lagt ned sitt avlsarbeid for verpehøns og kylling. Det vil si at alt avlsmateriale innføres fra EU. Dette organiseres av Kontrollutvalget for import av fjørfe (KIF), en organisasjon styrt av næringen. I 2018 ble det innført 3 350 besteforeldredyr, 26 211 foreldredyr, 1 805 340 rugeegg for foreldredyr og 68 800 rugeegg for bruksdyr. Til sammen er det registrert 9 importører. Denne innførselen inkluderer både verpehøns, kylling, kalkun, and og gås. Innføringen i regi av KIF følger strenge regler med tanke på smittsomme sykdommer og representerer ingen stor risiko.

Innen fjørfeholdet i Norge har vi en gruppe vi kaller hobbyhøns. Mange er medlem av Norsk Rasefjærfeforbund, gjennom lokale foreninger. Virksomheten dreier seg om avl på spesielle fjørferaser, også gamle norske raser. Denne gruppen oppdrettere er muligens ikke like godt kjent med regelverket eller biosikkerhetstiltak. Høyst sannsynlig forekommer det en del innførsel av dyr og rugeegg, noe som er forbundet med risiko. Med jevne mellomrom er det utbrudd i denne produksjonen av sykdommer som infeksjøs laryngotrakeitt (ILT), Aviær rhinotrakeitt (ART) og infeksjøs bronkitt (IB). Ingen av disse sykdommene er listeført i EU og det er derfor vanskelig å sikre seg mot at innførte dyr som er bærere av smittestoff. Påvisning av disse sykdommene i hobbybesetninger medfører tap for eierne fordi det offentlige i mange tilfeller pålegger nedslakting. Forekomst av disse sykdommene medfører også en risiko for overføring til kommersielle besetninger, noe som vil gi store tap.

Bier og humler

De fleste birøktere er organisert i Norges Birøkterlag. Laget har klare anbefalinger til sine medlemmer og advarer mot å innføre bifolk pga. faren for smittsomme sykdommer. Det samme gjelder brukt utstyr.

Vandrebirøkt, det vil si at bifolk fra andre land flyttes til Norge for å produsere honning, har aldri vært praktisert her i landet. Selv om dette ikke er forbudt etter hverken i dagens EU regelverk eller det nye regelverket som nå kommer. Myndighetene arbeider med tiltak som sikrer at vandrebirøkt ikke kommer til Norge.

I Norge er det satset betydelig på bekjempelse av sykdommen åpen yngelrøte. Dette har medført sanering av en rekke bigårder og det er utbetalt erstatning på til sammen 37 millioner. Denne sykdommen er ikke listeført i EU og er utbredt i mange land. Ukontrollert innførsel og vandrebirøkt vil gjøre det vanskelig å kontrollere denne sykdommen.

Primater

Primater brukes ikke som forsøksdyr i Norge. Det vil derfor eventuell være innførsel til dyreparker, som kan forekomme. Denne type innførsel medfører liten risiko.

Økonomiske og administrative konsekvenser for næringen

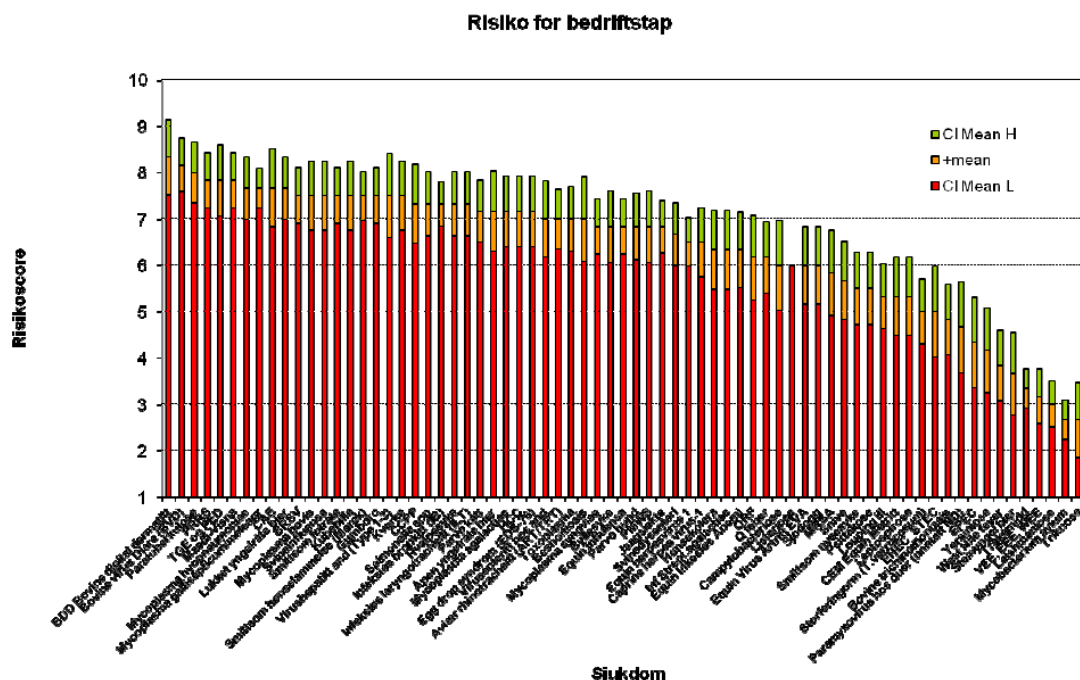
Det er to innfallsvinkler til dette spørsmålet. Konsekvensene for de som ønsker å innføre eller utføre dyr til EU og konsekvensene for norsk husdyrbruk med tanke på faren innføringen av levende dyr representerer for introduksjon av sykdommer.

I og med at regelverket er en innskjerping i forhold til dagens krav, både med tanke på antallet listeførte sykdommer, krav om fristatus og eventuelle testregimer, vil kostnaden med innføring av levende dyr antagelig øke.

Utførsel av levende dyr fra Norge vil bli enklere og være forbundet med mindre kostnader enn mange andre land fordi vi har fristatus for så godt som alle sykdommene hvor dette er mulig. Dette vil spesielt være en fordel for handel med avlsdyr.

Handel med levende dyr representerer en fare for innføring av smittsomme sykdommer vi ikke har her i landet, se innledende bemerkninger om sammenhengen med prevalens og antallet innførte dyr. Norge har vært fri for en rekke av de sykdommene som står på EUs liste. Hos storfe ble Brucellose bekjempet i 1958 og BVD i 2005. Frihet for alle disse sykdommene har en stort økonomisk verdi. Det er gjort få økonomiske beregninger på dette, noe som har sin bakgrunn i at bekjempelsen av disse sykdommene ligger mange tiår tilbake i tid. Gevinsten forbundet med bekjempelsen av BVD er nevnt spesielt. To andre eksempler er bekjempelsen av ondartet fotråte hos sau, som med stor sannsynlighet ble innført med levende sau. Kostnaden for å få sykdommen under kontroll er beregnet til 50 millioner. Det siste eksempelet er prosjektet friskere geiter, som har hevet helsestatus hos geit i Norge betydelig, ved å få kontroll over sykdommer som Artritt-encefalitt (CAE), byllesjuka og paratuberkulose. Generell helsestatus, dyrevelferd, produksjon og kvalitet er hevet betydelig med bakgrunn i disse tiltakene.

Vi vil ellers vise til VKM rapporten *Risikovurdering knyttet til myndighetenes ansvar for bekjempelse av husdyrsykdommer hos landdyr* fra 2011, <https://vkm.no/download/18.a665c1015c865cc85bac986/1501503404223/Risikovurdering%20knyttet%20til%20myndighetenes%20ansvar%20for%20%C3%A5%20bekjempe%20sjukdommer%20hos%20landdyr.pdf> . Der står følgende figur på side 127.

Figur 10. Gjennomsnittlig score med konfidensintervall for risikovurdering for betydning for bedriftstap pga sykdom/agens.

Figuren gir en oversikt over risikoscore for bedriftstap for forskjellige sykdommer.